

- Sophia Simon: *L'identità linguistica e culturale degli abitanti di Alghero (Sardegna) – un approccio biografico-linguistico*. Wien: Praesens Verlag, 2018 (Beihefte zu *Quo vadis, Romania?*; 55). 319 pàgines. ISBN 978-3-7069-0899-3.

Es tracta de la publicació de la tesi doctoral de l'autora presentada a la Facultat d'Arts i Ciències Socials de la Universitat de Zurich. L'autora ens en resumeix així la motivació, arran d'un primer viatge a l'Alguer el 1998: "Nel corso della mia prima visita ebbi la sensazione che la catalanità di

Alghero non fosse particolarmente evidente” (pàg. 21), per la qual cosa “sorse pertanto in me il desiderio di conoscere l’effettiva situazione sociolinguistica, nonché la volontà di verificare la vitalità della varietà regionale catalana ad Alghero basandomi sulle affermazioni dei locutori” (pàg. 21).

Sophia Simon, formada inicialment a la Universitat de Lipsia, amb beca d’estudis “Rudolf-Brummer-Stipendium” de l’Associació Germano-Catalana (DKV), va completar els seus estudis de catalanística a Barcelona, concretament a l’Escola Oficial d’Idiomes (EOI) i a la Universitat Pompeu Fabra (UPF), i també a l’Alguer, amb diverses estades (pàgs. 21–22).

Basada en el marc teòric i metodològic de Klaus Bochmann, a partir de *Sprachliche Individuation in mehrsprachigen Regionen Osteuropas* (Leipzig, 2007), Simon afirma a la introducció que “per poder descrivere in modo differenziato la situazione sociolinguistica particolarmente complessa di Alghero è indispensabile applicare un metodo che sia in grado di fornire oltre ai dati quantitativi raccolti nelle statistiche numeriche [EULA 2004 i 2015] anche delle informazioni qualitative” (pàg. 27).

Per això l’autora recorre, des d’un posicionament metodològic, “alle riflessioni e alle affermazioni dirette dei soggetti attivi di un ambiente linguistico, cioè di coloro che utilizzano realmente la lingua in questione” (pàg. 27), “visto che mi interessa formulare, fra l’altro, delle valutazioni sull’identità linguistica e culturale degli abitanti di Alghero” (pàg. 27). En definitiva, “sono del parere che un quadro differenziato della situazione sociolinguistica di Alghero si possa tracciare solo tramite l’analisi di ambedue tipi di riflessione linguistica su menzionati nonché con l’aiuto dei metodi della linguistica sia interna che esterna”, conclou Simon a la introducció (pàg. 29).

Hi segueix l’“Objecte de la recerca” (pàg. 35), on l’autora descriu que les entrevistes del treball de camp han estat efectuades entre 2002 i 2012, per tal d’examinar tres aspectes, a saber: 1) “L’uso, la vitalità e il prestigio delle lingue presenti” (tenint en compte que a la ciutat es parla, a més d’italià i català o alguerès, altres llengües romàniques, com el sard logudorès i el sassarès); 2) “L’identità linguística e culturale degli algheresi”, i 3) “La politica linguistica e le misure per la promozione dell’algherese da parte sia della Catalogna, sia dell’Italia in confronto con le affermazioni degli algheresi riguardo alle loro abitudini linguistiche al loro sentimento d’identità” (pàg. 35).

Pel que fa a la “Finalitat de la recerca” (també pàg. 35), se n’apunten tres objectes d’estudi. En primer lloc,

la finalitat del present treball consisteix a examinar i comprendre lo *status quo* de les llengües presents a l'Alghero odierna, pregunta que a la seua volta comprèn consideracions sobre (1a) *uso differenziato* a segona de les diverses generacions i dels estrats de la població no menys que sobre (1a) *vitalità* de la llengua catalana local i sobre (1c) *prestigio* de la qual gaudix en relació amb les altres llengües parlades a l'Alghero. (pàg. 35)<sup>1</sup>

En segon lloc, el treball és també una anàlisi “sull’(2) *l’identità linguistica e culturale* degli algheresi nella loro autovalutazione” (pàg. 35), per la qual cosa se n’hi explicita un tercer objectiu de recerca que “consisterà també en el traçar un quadre general de la (3a) *politica linguistica* della Catalogna [objectiu que, al meu entendre, s’hi presenta excessivament ambiciós i tal vegada allunyat de la realitat sociolingüística de l’Alguer] e il (3b) *confronto di essa con le affermazioni degli algheresi* riguardo alla loro identità linguistica e culturale” (pàg. 36).

A les pàgs. 37–39 se’ns descriu que les entrevistes realitzades estan basades en un qüestionari sobre: 1) L’ús lingüístic i motius; 2) Consciència lingüística, i 3) Identitat. Però també sobre altres aspectes de valoració no menys importants: 4) Vitalitat; 5) Promoció i política lingüística, i també codificació, i 6) Altres consideracions (pàgs. 37–39).

Clou la introducció la descripció de la “Hipòtesi de treball” (pàgs. 40–42), que justifica el concepte de *biografia lingüística* com a aspecte metodològic neuràlgic de la investigació (“Il metodo delle ‘biografie linguistiche’ in particolare e il suo inserimento nello stato attuale della ricerca”). Per això, l’autora en justifica convenientment la selecció dels informadors, la selecció dels llocs de les entrevistes, la tria de la llengua per a les entrevistes, el qüestionari en si, el fil conductor per a les entrevistes i la interpretació de les dades, a més d’altres aspectes (pàgs. 42–50).

Tanmateix, al meu entendre, la lectura més interessant i enriquidora deriva del cap. 8 “Le interviste e la loro analisi” (pàgs. 86–169), amb una anàlisi conclusiva sobre dominis i ús de les llengües de l’Alguer, consciència lingüística, consideracions metalingüístiques, vitalitat i identitat a l’entorn de l’alguerès (pàgs. 170–176). Especialment interessant resulta el cap. 10 “La politica linguistica della Catalogna – influenza e ricezione ad Alghero” (pàgs. 181–193); i, naturalment, encara més amenes resulten les pàgines en apèndix amb la transcripció de les entrevistes (pàgs. 198–312), classificades per generacions, de la *A* (la més gran) a la *E* (la més jove).

Trobo a faltar, però, algunes referències bibliogràfiques que haurien confirmat o no certes consideracions de la recerca de Simon, com ara:

---

1 Les remarques en cursiva són de l’autora, amb subratllats impresos.

Guido Sari, *El català de l'Alguer: una llengua en risc d'extinció* (Barcelona, 2012); Andreu Bosch & Susanna Sanna, *Històries de l'Alguer, entre la marina i la campanya* (Barcelona, 1996), i, en aquesta mateixa *Zeitschrift für Katalanistik* (núm. 25 [2012]), Andreu Bosch i Rodoreda, “A propòsit de l'edició de Tintín en alguerès i dels problemes de codificació” (pàgs. 49–57); fins i tot, en línia, el *Corpus oral de l'alguerès* (UPF), entre altres, atès que les enquestes del treball de camp de Simon daten del període 2002–2012, període en el qual s'emmarca bona part de la tasca normalitzadora i normativitzadora del Centre de Recursos Pedagògics Maria Montessori de l'Alguer (1994) i el Projecte Palomba d'alfabetització a les escoles de l'Alguer.

En aquest sentit, el Centre de Recursos Pedagògics Maria Montessori de l'Alguer, fundat el 1994, per Òmnium Cultural de l'Alguer i la Càtedra de Llengua i Literatura Catalanes de la Università degli Studi di Sassari –un centre que avui ja no existeix–, va desplegar un projecte de formació de mestres i d'adaptació de materials didàctics al català de l'Alguer, com el *Tintín al país de l'or negre* (Barcelona, 1995), elaborat per un grup de joves algueresos com a experiència pilot, i altres materials didàctics, com *Mataresies. Periòdic al servici dels minyons* (1995–2007); i d'on deriven el Projecte Palomba d'alfabetització dels alumnes de l'escola primària i secundària obligatòria de l'Alguer, a cavall de l'abril de 1999 i el maig de 2010, i la Costura, un projecte d'escola bressol en alguerès, italià i anglès que va poder desplegar bona feina entre 2004 i 2015. I és que els entrevistats del treball de Sophia Simon en parlen i molt a les entrevistes, com ara la “Entrevista C-3\_D1” (pàgs. 265–269), especialment detallada a les pàgs. 267 i 268, que explicita totes les tasques del Centre de Recursos Pedagògics i com es va anar creant consciència lingüística i de pertinença a l'alguerès entre els joves. Especialment agraïda –personalment– és la valoració de l'entrevistada sobre la meua tasca de coordinador del Centre:

È stato la persona che veramente ci ha trasmesso un amore, un entusiasmo per la nostra lingua che io sinceramente non avevo, non avevo. E penso anche per tutti gli altri [giovani del CRP], lavorare con lui è stato veramente costruttivo, produttivo proprio perché ci ha fatto amare una lingua che per noi era già morta. L'abbiamo... abbiamo incominciato... ad amarla, abbiamo cominciato ad utilizzarla. (pàg. 268)

O l'entrevista C-2\_GiF (pàgs. 257–265), on l'entrevistada afirma, amb una lectura sociolingüística i diglòssica, que “sono nata ad Alghero [1964], ma i miei genitori sono logudoresi, quindi io parlo il sardo, come lingua di origine, l'algherese lo capisco abbastanza, so qualche frase per scherzare” (pàg. 257) i que “a scuola i miei figli hanno anche catalano, perché c'era la

politica lingüística dove si insegnava il catalano nella scuola dell'obbligo, ma... e quindi hanno un minimo di conoscenze anche per questa ragione” (pàg. 257). De fet, s’hi ensenyava català de l’Alguer (o alguerès), amb normalització ortogràfica, d’acord amb els criteris de Luca Scala, *Català de l’Alguer: criteris de llengua escrita. Model d’àmbit restringit de l’alguerès* (Barcelona, 2003), estudi que sí que té en compte Sophia Simon. Fins i tot l’entrevista en reflecteix l’ecosistema sociolingüístic:

Con mio fratello grande, lui parla algherese, perché frequentava degli amici che parlavano algherese, praticamente fine anni 60/70 forse l’algherese era anche più parlato dai giovani, lui ha dovuto in qualche maniera adattarsi a quella situazione. (pàg. 257)

És més, també parla de la projecció del català a través de la xarxa universitària d’estudis catalans a les universitats del món, tal vegada amb poca precisió, per tal com, juntament amb altres joves, assisteixen a *Expolangues Paris* (2010) quan el català en va ser la llengua convidada el febrer de 2010, amb el lema “Le catalan, la langue de 10 millions d’Européens”, a través de l’Institut Ramon Llull:

Quando siamo andati anche a Parigi, l’anno scorso per l’evento Expolangues, anche lì si vede che c’è questo: guarda dove arriviamo come catalani, guarda quanti punti che tocchiamo! E quindi c’è questa espansione linguistica che loro [i catalani] sentono molto! (pàg. 261).

O, finalment, l’entrevista D-2\_IRC (2004), a una dinamitzadora cultural nascuda el 1985, que explica la tasca de l’Ofici Lingüístic del Municipi de l’Alguer (pàgs. 284–287), a més de la tasca educativa, formativa i d’alfabetització de les associacions alghereses, i del contrast lingüístic entre català i alguerès.

Una invitació de Sophia Simon, en resum, a conèixer l’ecosistema sociolingüístic de l’Alguer i una aproximació necessària a entendre les actituds i valoracions psicolingüístiques i sociolingüístiques dels algheresos dels anys 2002–2012. ■

- Andreu Bosch i Rodoreda, Universitat de Barcelona, Departament de Filologia Catalana i Lingüística General, Gran Via de les Corts Catalanes, 585, E-08007 Barcelona, <aboschro@ub.edu>.